

Niet toetreden tot het altaar.

Doch tot het voorhangsel zal hij niet komen, en tot het altaar niet toetreden, omdat een gebrek in hem is; opdat hij mijne heilighdommen niet ontheilige; want ik ben de Heere, die heilighet. Lev. 21: 13.

Nog altoos wandelen „de gebrekkige lieden“ onder ons om als een levend maatsel in het Godsbestuur.

Er zijn blinden, die het leven inkwamen, en het leven doorwandelen, en weer door de poorte des doods het leven uitgaan, zonder ooit iets van deze rijke wereld, van den fonkelenden sterrenhemel, van het schoon aanplant of dier of menschen gezien te hebben. Er zijn dooven, die als cellulaire gevangenen zitten in de midden van druk sprekende vrienden. Er zijn stommen, wier gedachten en gevoelens zich innerlijk verdringen maar zonder een uitgang te vinden in het woord. Er zijn kreupelen, die niet vooruit kunnen. Er zijn kromme en misvormde en dwergachtige personen, die bang zijn voor het menschelek oog, omdat ze telkens merken, hoe hun enkele verschijning spot of weerzin wekt. En ook zijn er verwonden of verminkten op allerlei manier, slachtoffers van val of ongeval, van oorlog of van werktuig.

Nu stuit dit uw indenken van het Godsbestuur nog minder, zoo zulk een gebrek of zulk een vernieling later ontstaan is. Dan toch biedt een of andere schuld vaak gedeeltelijke verklaring.

Maar als ge Jezus tegenover den blindgeborene ziet staan, is het raadsel volkomen. Want wel beproeft men het ook daar nog om die blindheid uit schuld te verklaren. Waar hij zelf nog geen oorzaak kon hebben gegeven, zou dan de schuld bij zijn ouders liggen. Maar Jezus wijst al zulke verklaring af, en spreekt het met Goddelijke besluidheid uit: „Noch deze heeft gezondigd, noch zijn ouders, maar dit is geschied, opdat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden.“

Dat de Farizeeër het in de ouders zocht, was geen boosheid. Het was veeleer de godvruchtige poging om van Gods heiligen naam den smaad af te weren, dat God anders dan al straf een mensch zoo ongelukkig in het leven zou hebben uitgezonden.

Maar toch slaat Jezus deze poging om „voor God te spreken“ af. Immers al zulk pogen om „voor God te spreken“, zweelt zelfverheffing. Of als die man blind geboren is, omdat zijn ouders zondigden, zondigden dan uw ouders, o, man die het heerlijk genot van beide uw oogen hebt, niet!

De Heilige Schrift slaat tegenover deze gebrekkigen en verninkten dan ook een heel anderen weg in.

Ze schuift allerminst de oorzakelijkheid van Gods bestel en bestuur weg, maar brengt ons integendeel de stellige uitspraak des Heeren in Ex. 4: 11: „Wie heeft den mensch den mond gemaakt? Of wie heeft den stomme, of doove, of blinde, of ziende gemaakt? Ben ik het niet, de Heere?“

Aldus sprak God zelf tot Mozes uit den brenbosch.

Wordt nu daarom over al zulk gebrek of over al zulke vernieling in den mensch, door de Heilige Schrift vergoedelijk heengedroefd? Is de Heilige Schrift sentimenteel, om bij het aanzien van al zulk gebrek, nitsluitend nu deernis en uw leedgevoel op te wekken?

Volstrekt niet. Integendeel. Als de ordinantie voor de bediening van het heilighdom uitgaat, wordt veel eer schijnbaar hard, zeer hard, over deze ongelukken geoordeeld.

Indien er toch in Aarons huis zulk een gebrekkige gevonden werd, „een man die blind of kreupel, of te kort, of te lang in zijn leden was, of een man in wien een breuke des voets of een breuk van de hand werd gevonden, of een bultachtig man, of een dwergachtig persoon, of een gebroken man, of een met een vel over het oog, of met schurftigheid,“ — zoo werd zulk een onverbuiglijk van de bediening van het heilighdom uitgesloten.

Hij mocht „tot het altaar niet toetreden.“ „Tot den voorrang mag hij niet komen, en tot het altaar mag hij niet toetreden, omdat een gebrek aan hem is, opdat hij mijn heilighdom niet ontheilige, want ik ben de Heere.“

En hoe ontzettend hard dit was, kunt ge u indenken, als ge er inkomt, hoe leuand op die wijs zelfs van het hoogepriesterlijk ambt kon zijn uitgesloten. En ook al ging het daar niet over, wat was het voor een echt Israëliet niet, in Sions heilighdom het offer te mogen bedienen, en hoe pijnlijk hard moest het dan niet wezen, niet alleen zoo ongelukkig te zijn, maar bovendien nog om zijn gebrek van die hoogste vreugde te zijn uitgesloten.

Ja, hoe ondoordringelijk hard niet, als dan die zelfde God den ongelukken toelustterde: „Ik heb u zoo gemaakt, en toch zoudt gij mijn heilighdom ontheiligen.“

Is nu daarom de Heilige Schrift zonder deernis voor deze ongelukken?

Vraag om het antwoord te vinden, slechts wat Jezus aan de Johannes-jongeren als boodschap medgaf: De blinden zien, de dooven hooren, de stommen spreken, de kreupelen wandelen. Zie maar, hoe Jezus al de lieve lange dagen doende is, om deze ongelukken tot zich te roepen, te troosten en te genezen. Lees en herlees maar, wat over heel de Schrift verspreid staat, om het warmste medgevoel voor deze ongelukken in u op te wekken. Raadpleeg de historie hoe eerst in Christenlanden de deernis met deze ongelukken is opgekomen. En overtuig er u van, hoe nu nog elke stoot, elke aanraking om voor hen op te treden, en hun leed te verzachten, altoos herleid kan worden tot den eersten stoot die ten deze van de Schrift en door de Schrift is uitgegaan.

Maar dit blijft, dat het bespel er om den Schepper zal zijn, en dat zelfs de deernis met deze beroofden u niet verlokken mag, om te willen dat God zich schikken zal naar zijn schepsel.

Omdat deze ongelukken er zijn, mag de eere van zijn beeld niet worden prijsgegeven. De menscheleke figuur en statuus is, en moet blijven de figuur en statuus zoals Hij ze verordineert en oorspronkelijk geschapen heeft. En als er dienst in zijn heilighdom van het menschenkind zal zijn, mag niet de misvormde, de gebrekkige, de vernielde figuur bij zijn altaar toetreden, maar moet dat zijn en blijven de mensch gelijk God hem verordeneerd had.

Dat zulk een Aaroniet daaronder leed is ontegenzeggelijk, en hoe meer hij naar Gods alraar verlangde, hoe harder zijn lot was, maar juist de vroemheid bood hem medelijden. Wie

waarachtig vroem was, kon het zelf niet anders verlangen.

Niet wij stellen den regel, zoodat God er zich naar schikke, maar God stelt den regel, en daarnaar voegt zich het menschenkind.

Een vrome Aaroniet, die waarachtig vroem was, zou zelf niet hebben willen toetreden tot Gods altaar.

Ook hierin is Gods soevereiniteit. Hij doet met de kinderen der menschen naar zijn welbehagen.

Toch is hier nooit wilkeur. Jezus zegt het zelf van den blindgeborene. Hij is er, opdat het werk Gods in hem verheerlijkt worde. En Hij die de Fontein van alle goeden is, heeft het in zijn overvloedige macht, om na een klein aantal jaren van geleden leed, voor een eeuwigheid lang dit kwaad door te rijker weelde en geluk te vergoeden, mits de doove, mits de blinde, mits de kreupelen niet gemidd hebbe tegen zijn bestel, maar geniet hebben een instrument in de hand zijns Heeren te zijn.

God verheerlijkt zich in tegenstellingen, omdat er zonder die tegenstellingen in den mensch geen kennis en geen besef zelfs opkomt.

Waar geen krankheid onder menschen bekend was, zou geen gezondheid gewaardeerd worden. Daarom weet het kind niet, wat schat er in zijn bloeiende, blozende gezondheid is. En eerst wie tobben en knakken ging, dankt zoo innig dankbaar voor een enkele ingezonde uren van welstand.

En zoo is de tegenstelling ook hier.

Wat denkt een gewoon mensch aan het rijk genot van den onmetelijken schat dien hij in zijn twee schen, heldere oogen, in zijn twee scherpscherpende ooren, in zijn helder keelgeluid ontving en dagelijks bezit!

Maar nu komt de tegenstelling. Ge ziet iemand die niet ziet. Ge ontmoet iemand die niet hoort. Iemand die niet spreken kan. Die strompelt maar niet loopt, en doolmoos wordt van een eindweeg, waar gij gedachteloos over heenvelt.

En dat wekt uw deernis. Maar deernis om het gemis van wat gij hebt. En als dan uw ziel ontvankelijk is, en uw gemoed heiliger trillingen kent, dan is die blinde, die doove, die stomme, die kreupelen de oorzaak, dat er Gods een offer der dankzegging door u wordt toegebracht, voor wat anders altoos, het lieve leven lang, zonder dank zou genoten worden.

En daar blijft het dan niet bij. Uit die deernis komt niet alleen de beweging der dankzegging op, maar ook liefde en kunst ontleenen er haar aanraking aan, om de helpende en reddende hand aan die ongelukken toe te steken.

Dat is niet gezien onder de heidenen, maar dat is opgekomen in het Christendom.

Medegevoel, sympathie, medelijden, barmhertige zin en ontferming, om deze beroofden, waar het kan met hulpe bij te staan, en waar hulpe mogelijk bleek, hun lijden te verzachten. In het heilighdom bespoet, beschimp, belacht en verstoot men die beroofden. Een niet gaaf geboren kind draait men onder menigen negerstam, alsof het een hond was, nog den nek om. En niet ernstig genoeg kan nu nog in het Christendom de wildheid bestraft en tegengegaan, waarmede het straatgespuis soms enkele ongelukken bespoet.

Maar onder ons is dit boze kwaad dan ook bijna uitgeroeid, en waar het nog soms voorkomt, ergert een ieder zich, en schaamt men er zich over.

De geest is vaardig geworden ter hulpe. Voor menig gebrek is raad geschied, en de heekende heelde. En waar heelen ondoenlijk blijkt, dringt men niet teedere liefde in de sombere wereld dezer ongelukken binnen, is vindingrijk om hun tegemoet te komen, hun ledigheid te verbreken, hun het medeleven mogelijk te maken, en al bovendien zoo troost en verzacht, hun op alle manier te doen gevoelen, dat men zelf voelst met zij lijden, onder dat lijden zelf gedrukt gaat, en niets spaart om hun leed te verzachten.

En dat komt alles van Jezus hun toe. Van den Heiland, die ze zelf wonderbaar genas. En die nu van uit zijn hemel, door zijnen Heiligen Geest, dezen geest van deernis en ontferming opwekt, en dit vuur der liefde brandende houdt.

Niet zij mochten tot het altaar toetreden, maar van het hoogaltaar van Golgotha komt de Hoogepriester tot hen, om de vrucht van de offerande op dat altaar geoefend, hun ten goede te doen komen.

Zoo strooit hij bloemen op hun pijnlijken weg. En als de blinde, en de doove, de stomme en de kreupelen den Heiland te voet valt, en hem de eere geeft, dan is die Hoogepriester straks als Koning machtig, om in het rijk der heerlijkheid dat komt, den dag te vervezenlijken, dat de stomme God loven, de blinde zijn glansen zien zal, en de kreupelen zal springen als een bier.

Amsterdam, 25 Febr. 1898.

Tweeërlei Synode-Generaal.

Er is een Synode-Generaal en er is een Staten-Generaal. Twee saamkomsten. De eerste van het geloovige volk op kerkelijke, de tweede van heel het burgervolk op staatkundig gebied. Beide malen door afgevaardigden. Ter Synode-Generaal door de afgevaardigden der kerken. Ter Staten-Generaal door de afgevaardigden van de kiesdistricten.

Die beide namen staan alzoo in zeker verband, en ook dat *generaal* is in beide van gelijke herkomst. Men had Staten-Generaal, en uit deze de Staten-Generaal. Men had Synoden-Generaal, en uit deze de Synode-Generaal.

Nu doet zich bij de tegenwoordige Staten-Generaal intusschen het verschijnsel voor, dat deze volgens de oude Grondwet op meer dan één wijze saam kon komen, of in enkelen of in dubbel getale, of gesplitst in twee Kamers of saam als een geheel, en zoo ook of met het recht om te besluiten met gewone meerderheid van stemmen, of gehouden aan de meerderheid van twee derden der stemmen voor een wetig besluit.

Dit laatste bestaat thans nog zoo, en ook kent de Staten-Generaal nog plenaire en afzonderlijke zittingen. Voor de Troonrede b.v. komen beide Kamers als een geheel saam, 150 man sterk. Anders gesplitst, de Tweede Kamer met 100, de Eerste met 50 leden.

Hierop wijzen we, om duidelijk te maken,

dat men ook op staatkundig terrein tweeërlei soort vergaderingen van een zelfde lichaam kent, met gewijzigde samenstelling en gewijzigde bevoegdheid.

Dit toch toont, dat er op zichzelf niets onredelijks ligt in het denkbeeld, om even als bij de Staten-Generaal, zoo ook bij de Synode-Generaal, zich tweeërlei saamkomsten te denken, die in het getal leden of anderszins verschillen; en hiernede saamhangend ook niet dezelfde bevoegdheid hebben; en juist op dat laatste komt het hier aan.

Immers we vonden in een onzer vorige artikelen wel de mogelijkheid, om een Synode-Generaal van tien, twintig of dertig, evenveel als van veertig leden, naar Art. 50 der D. K., te houden, maar stuiten nog op de bedenking, dat zulk een zwak bezette Synode-Generaal van slechts tien leden, dan toch feitelijk Synode zou zijn, en als zoodanig de bevoegdheid zou hebben, om alle voorkomende zaken af te doen, en zelfs om allerlei gewichtige besluiten te nemen, die het kerkverband zouden binden.

Hiertegen toch zou gewettigde bedenking rijzen. De vergadering zou daartoe te klein zijn. Ze zou daarvoor geen gezag genoeg in de kerken bezitten. En ook, ze zou vaak dat licht en de wijsheid missen, die voor een beslissing van gewichtige aangelegenheden noodig was.

Alles kwam dus neer op de nadere vraag, of het aangaan en mogelijk was, zulke kleine Synoden-Generaal voor bepaalde doeleinden bijeen te laten komen, en inmiddels de gewichtige beslissingen van meer algemeen aard uit te stellen voor de groote Synoden-Generaal.

Bij zulk vraagstuk nu heeft de analogie haar woord mee te spreken, en in zoverre zegt het dus reeds veel, dat we bij de Staten-Generaal gelijke practijk vonden, en dat de Staten-Generaal ons metterdaad een voorbeeld bieden van een zelfde college dat op onderscheiden wijzen, en met breeder of enger bevoegdheid, saamkomt. Een vroegere dubbele Kamer was volkomen onbevoegd, om de gewone zaken te behandelen, en ook nu is een vereenigde zitting volstrekt onbevoegd, om iets anders of meer te doen, dan haar als zoodanig is voorgeschreven.

Naar deze analogie is er dus evenmin iets op tegen, dat de Synoden-Generaal tweeërlei saamstelling kennen, de ééne breeder, de andere enger, en dat beide een afzonderlijke bevoegdheid hebben.

Wat men in steden nog vaak „breeden kerkeraad“ noemt, is eveneens niets anders dan een uitgebreider samenstelling van den Raad der kerken, nu met de Diakenen er bij. Maar juist daaruit volgt dan ook, dat de gewone kerkeraad niet doen mag wat de breede doet, en de breede niet wat aan den engeren kerkeraad van opzieners is opgedragen.

En evenmin ligt er tegen zulk een onderscheiding tusschen tweeërlei samenstelling der Synoden-Generaal met verschillende bevoegdheid, bezwaar in den grondslag van ons kerkrecht.

De grondslag toch is, dat de macht der kerken van Christus wege in de plaatselijke kerken is gelegd, en door de plaatselijke opzieners tot uiting komt, en zulks wel onder gebouwenheid om zich met andere plaatselijke kerken te verstaan over een gemeenschappelijk leven en zekere eenparigheid in de hoofdzaken.

Er is dus geen andere macht in de kerken, dan die uit de plaatselijke kerken opkomt, en al wat op haar samenwerking betrekking heeft, wordt, onder eerbiediging van de ordinantie Gods, bij gemeen akkoord, tusschen deze kerken, geregeld.

Deze kerken zijn alzoo volkomen vrij, om een of meer vormen voor haar saamvergaderingen te kiezen. Ze kunnen saamkomen onder rechtstreekse deputaten alle saam. Ze kunnen saamkomen, organisch, door afvaardiging in classis, uit classes naar Provinciale Synoden, en zoo eerst naar Synode-Generaal formeeren. En ook, ze kunnen naar de Synoden-Generaal afvaardigen uit elke Synode-Generaal, één, twee, drie, vier of meer man.

Doch hieruit volgt dan ook, dat niets haar bindt, dit altoos op dezelfde wijze te doen. Ze kunnen het ook doen, de ééne maal zus, en de andere maal zoó. Dat alles staat geheel en uitsluitend in der kerken goedvinden. Er is geen ordinantie Gods, die ten deze bindt, noch ook een primordiale overeenkomst, die haar vrijheid aan banden legt. De kerken zijn volkomen vrij, om dit alles te regelen gelijk zij zelve goedvinden. En het staat evenzoó aan haar, en aan niemand anders, om dat de ééne maal op deze, en de andere maal op die wijze te doen. Niets bindt ze of verplicht ze tot eenvormigheid. Alleen het belang der kerken, en de eisch van het kerkelijk leven, moet hier beslissen.

Blijft het voor de kerken beter altoos op dezelfde wijze saam te komen, zoo stellen ze de gelijke samenstelling voor alle Synoden vast. Maar ook, blijkt de noodzakelijkheid en doelmatigheid te eischen, dat ze de ééne maal zus, en de andere maal zoó saamkomen, dan openen ze ook hiervoor bij gemeen akkoord den weg.

Komt men hierbij nu tot de conclusie, dat de te behandelen zaken te onderscheiden zijn in tweeërlei soort; in de eerste plaats zaken van *concreten* aard, die in zekeren zin een administratief karakter dragen of de rechtsbedeling betreffen; en in de tweede plaats zaken van *principiële* aard, die de constitutie of de regeling van het samenleven der kerken aangaan; — en acht men dat de eerste soort zaken het best door een kleine vergadering zijn af te doen, terwijl voor de tweede soort zaken een *breder* vergadering meer gewenscht en meer doeltreffend is, dan *eischt* de goede orde zelfs, dan dienovereenkomstig dan ook zijn saamkomsten inrichte.

Administratieve en juridische aangelegenheden kunnen niet wachten, eischen snelle

afdoening, gestadige controle; en behandeling door deskundigen; terwijl omgekeerd de beslissing over principiële vraagstukken nooit die haast heeft, om breeder autoriteit vraagt, en meer te rekenen heeft met de onderscheiden stroomingen in het kerkelijk leven.

Er is dus alles voor, en niets tegen, dat men in zijn kerkenordening bepaalt, dat er tweeërlei algemeene saamkomsten der kerken zullen zijn, groote en kleine; dat op die groote elke Synode-Generaal vier broederen afvaardige gelijk nu, en op die kleine vergaderingen slechts één, of wil men dit liever, zeg dan twee leden; en eindelijk dat men de bevoegdheid van deze beide soort vergaderingen onderscheide, door te bepalen dat de kleine Synoden-Generaal zich uitsluitend te belasten hebben met de afdoening van met name op te noemen concrete aangelegenheden, en dat alle overige vraagstukken ter beslissing verblijven aan de *breder* Synoden-Generaal.

Art. 50 van de D. K. zou dan moeten gewijzigd worden, maar tot die wijziging zijn de kerken volkomen bevoegd. Er is niets dat haar hierin verhinderen zou. En dan natuurlijk kon hierbij tevens bepaald worden, dat de kleine Synode-Generaal elk jaar zou saamkomen, en de breede, gelijk duaver, om de drie jaar.

We zeggen niet dat hiernede reeds het ideaal zou bereikt zijn. Zelfs dient de vraag ernstig onder de oogen te worden gezien, of ook saamkomsten in een General Assembly, d.i. door afvaardiging uit elke kerk, of ten minste uit elke classis, niet ten slotte eisch des tijds zullen blijken.

Maar voorshands bepalen we ons tot de nu besproken quaestie, wijl deze uit den nood der tijden geboren wordt.

De zaak der Zending eischt voorziening. Ze kan niet naar eisch van de Gereformeerde beginselen gedreven worden, als de kerken slechts één om de drie jaren in zake de Zending handelen kunnen.

Dit is goed voor het nemen van principiële beslissingen in zake de regeling van de Zending, maar het is niet genoeg voor de uitvoering, die telkens spaak dreigt te loopen, als de beslissing zoo lang moet worden uitgesteld, of wel aan Deputaten een onbehoorlijke macht geeft, die met de beginselen van ons kerkrecht strijdt.

Reeds veel zou daarom gewonnen zijn, en de ontwikkeling meer een geleidelijke wezen, indien men er te Groningen in '99 toe komen kon, om den band van Art. 50 D. K. losser te maken, en alzoo de mogelijkheid te openen, dat de kerken telken jare in Synode-Generaal van minder breede saamstelling en met beperkter bevoegdheid saamkwamen.

De bloei der Zending is tot dien prijs!

Onze Eeredienst.

XX.

Thans de vraag, of de schoonheidseisch voor de bedienende personen, in de vergadering der geloovigen een *ambtskleed* vordert.

Ook op dit punt heerscht veel misverstand.

Konden nu nog plotseling in hun kleederdracht voor ons verschijnen de bedienaren des Woords, uit de kerken van Efeze en Colosse, of van Athene en Rome, zoo zou ons volk ongetwijfeld den indruk krijgen, dat men meer met pastoor dan met predikanten te doen had. Zelfs zouden we er volstrekt niet voor durven instaan, dat destijds niet menig opziener zijn dienst vervuld heeft, in wat men thans wel noemt „een wit hemd.“

Stellig zou men er niet één ontmoeten met steek, bef en mantel, en al evenmin in wat men thans noemt rok, open vest en witte das.

De zaak is namelijk deze, dat in de dagen der apostelen, de burgerlijke Grieksche en Romeinsche kleederdracht, wat het grondtype aangaat, veel meer geleek op de kleederdracht der Roomsche geestelijkheid, dan op onze manier van zich te kleeden. Het ambtsgevoel, dat door de Roomsche kerk is voorgeschreven, is dan ook geen spikplintieuwe uitvinding, maar een kleederdracht, die, wat het grondtype betreft, ten deele is overgenomen uit den toenmaligen tijd, een type dat slechts nader uitgewerkt en voor het doel gepast is gemaakt. Evenzo staat het met het togale gewaad.

In het begin der 16de eeuw was de toga de gewone dracht voor gestudeerde personen. Ook die toga was van Romeinsche herkomst, en de geleerden van die dagen, die deels van kerkelijke herkomst waren, deels pleitbezorgers der renaissance, deden niets ongewoons, toen ze in dat half kerkelijk, half classiek gewaad zich bij hun onderwijs en op straat vertoonden. Aan het eind der middeleeuwen had iedere stand een eigen kleeding.

De ridders goldten in zwierig satijn en fluweel, of kraakten in hun pantsieren. Elk gilde had een eigen dracht, waarin de aard van het gilde uitkwam. De landlieden droegen in de onderscheiden provincien en steden een eigen kostuum, schier zelfs in elke stad en in elk dorp verschillend. Hoe onze kooplieden en schutters zich uitdosten, weet ieder die hun kloke figuren in het Rijksmuseum bewonderd heeft.

In die dagen kon het daarom niet anders, of ook de kerk, ook de academie moest in eigen kleeding uitkomen. Men kon geen *generaal* toilet dragen, eenvoudig omdat er nog geen generale kleederdracht bestond. Het was nog de zomertuin met gevarieerd groen en allerlei gekleurde gloeimeet, en we waren nog niet in de herfstperiode ingegaan, die het alles eentonig dompelen zou in één matten toel van dof, van blad.

Toen nu de Reformatie opkwam, en de bedienaren van den godsdienst uiteraard het

kostuum der Roomsche kerk niet meer dragen konden, lag het voor de hand, dat men het *geleerde* kostuum koos; niet om een geleerden schijn aan te nemen, maar omdat het 't naaste lag. Al onze Hervormers, en eerste predikers zien we dan ook op hun portretten in dat destijds gebruikelijk kostuum afgebeeld. Ge kunt u de figuren van Luther en Calvijn bijna niet zonder die toga denken. Die toga was toen echter geen predikantskostuum, geen kerkelijke tabberd, maar een heel gewone kleeding gelijk elk gestudeerd persoon die dragen kon, en droeg. Dat nu nog de rechters en de hoogleeraren gelijk soort kleed dragen, is dan ook niets dan nabewerking van vroeger verleden. Alleen maar, wat toen de *gewone* kleeding voor al zulke klassen geworden was, is later bij tegenstelling, *ambtskostuum* geworden, en zoo zijn er nu drie soorten toga's, professoren-toga's, rechterstoga's en predikants-toga's, elk met een verschillenden snit, en onderscheiden in de bef.

Oorspronkelijk *niet* als ambtsgevoel bedoeld, is op die manier ook de toga voor rechters enz. allengs ambtsgevoel geworden.

Uit de Gereformeerde kerken is intusschen ook die toga allengs verdwenen, toen dat stuk kleeding verdween uit den gewonen kring. Men droeg het zoolang de gestudeerden in het gemeen het droegen, maar ook men gaf het prijs, toen het van onze straten verdween. Iets wat toont, dat de toga in onze Gereformeerde kerken oorspronkelijk *niet* als ambtskostuum geweest is.

Als tweede type kwam toen de rok met steek, bef, mantel, korte broek en gespen op de wreef, gelijk de ouden van dagen in dit kostuum nog zich de oude predikanten herinneren, en gelijk het min of meer in gelijken vorm door Beets geteekend is in de oud-Amsterdamsche groefbidders.

Dit tweede kostuum was intusschen evenmin oorspronkelijk. Het was niet anders dan het ten hove aangenomen kostuum, nadat de zwaardere toga eerst lichtig om de schouders was opgeslagen, en ten slotte saamgerimpeld was in een smalle strook laken, die afding langs den rug.

Dat hofkostuum drong toen als *hoog deftig* kostuum in onze steden door, en toen hebben ook de predikanten, allernuist om een ambtskostuum te hebben, maar alleen om *deftig gekleed te gaan*, ook weer dit model nagevolgd, en ze zijn het blijven dragen, ook toen het uit de burgermaatschappij verdween.

Zoomin als de „toga“ in de 16e eeuw is dus de „steek“ als zoodanig ooit officieel ambtskostuum onder ons geweest. Beide typen werden overgenomen uit het gewone leven, en bleven een tijdlang hangen in de kerk, omdat men het oude kostuum *deftiger* vond dan de nieuwe vondsten der mode.

Wie zich op een afgelegen dorp thans nog inbeeldt, dat „de steek voor den dominee“ toch het heusche, echte en heilige teeken van zijn waardigheid was, vergist zich dus evenzoó als wie aan de toga als ambtsgevoel enige waarde hecht.

Als ambtsgevoel is de toga min of meer door de Haagsche Synode ingevoerd, maar zoomin in de toga als in de vroegere steek zit iets markants, of ook maar iets symbolisch.

Een stands- of ambtskostuum moet iets *uitdrukken*. Het ambt moet er in spreken. Men moet er zonder navraag het bedrijf of den stand in herkennen. Het moet *oprecht* zijn in de kleedij.

Aan de vroegere smeden, slaggers, bierbrouwers, timmerlieden en zooveel meer, zag men toen wat ze waren. Niet heeren met hooge hoeden en sterk gekleurde lange jassen, maar een sprekend gewaad, dat paste bij de behoefte van het bedrijf, en waarin de gaardheid van het bedrijf naar buiten trad.

Die uitdrukking kan rechtstreeks expressief, of symbolisch zijn, maar altoos moet er *taal* in het ambtskleed wezen. Het mag nooit zijn een *verzonnen* kostuum, dat men zoo overgenomen is.

En in dien eenig goeden zin nu genomen is noch de steek noch de toga de uitdrukking van het ambt van Opzieners, en zoo mag gezegd dat beide kleederdrachten noch historisch, noch expressief, noch symbolisch ook maar van verre op den naam van ambtskostuum aanspraak kunnen maken.

Was het dan misschien een *herkenning*-kostuum?

Immers men weet, hoe een bepaald kostuum ook dezen tweeden dienst kan bedoelen.

Soldaten steekt men in een bepaalde uniform, om ze op verren afstand te kunnen herkennen en onderscheiden. Anders zou vriend en vijand geheel doorelopen. De uniform is bij den militair ook een sierlijkheid, er ligt ook zekere uitdrukking in, maar toch de hoofdzak is, dat men op zekeren afstand elkaar *herkennen* kan.

Dienzelfden dienst doet het kostuum ook bij koetsiers en palfreniers, en zoo ook bij allerlei ondergeschikte bedienden, bij conducteurs, briefverbestellers, politieagenten enz. En ook dit heeft geen andere bedoeling, dan dat wie aan den trein, of bij den tram, of bij de omnibus iets te vragen of te bestellen heeft, terstond zien zou tot welke personen hij zich had te wenden. Anders zou men den één na den ander moeten aanspreken en vragen: Is u het ook? — maar nu, dank zij de uniform, ziet ieder terstond: *Dat is de conducteur*.

Ook in de kerken trad als zoodanig het kostuum op voor de koetsers of de plaatsbewaarders, opdat ieder die het gebouw binnenkwam en een plaats begeerde, terstond weten zou, tot wien hij zich te wenden had.

Is nu in dien zin de steek of de toga ooit kostuum geweest?

Was het op een dorp noodig den predikant zulk een onderscheidingsteeken te

geven, alsof weten hebben een grootte daar om, of gangers ook voorbijging?

Het gaf e nemen, bij t voor de ge turen.

En al me enkel predika voorstellingen daarom zulk voor streeler stand van indien men de gewone li

We meen het zoot het u hetziet er u als herken meerde kerke houden, dat dat een tijd ambtelijke b gewand te b was overgen het uit het g dwenen was.

Van Ds. B vingen we laatste opme plaatsen. Zie het lie

Hoogel.

Het zou te gen, indien ik naar aankleide van 6 Februari ter de perken te gaan, want merkingen — mogen maken geleid in de „Van de har ren vermenen. Ds. Egenstein dat dit tot u Noorsche en I werd, nadat ik heeft *weer* leed. Waaron is o propaganda ma natuurlijk.“

Wat betreft in quaestie, v der „Antwerpse lijk adres en mijne bestuurs derantwoord v plaatsen ter mij daartoe v daarmede in v werd en verme van het Noorse zoo ook de b gedaan, en de weigert? Heeft kerkgebouwen inlichters met ren, dat de Ze predikant op d geoefend heeft. duidlijk uit v bewijzen! Niet en het Engels met dat „waarom Ds. Feringa, i van den heer J. opgenomen, d sprekt van: g dien hier van t is niet in elk ge verwekt.

Wat vooris t is niet slecht men eene elge. Alleenlijk blijf overtuiging ont ren, en worde l gaven ons bezw *wijze* van prop van *weer* betw te Antwerpen o ok de meer d *Handelstrat* Heils zich tot z ielen tot Chris werpsche broed sluitend, te we protestanten, w aanvankelijk te kouden. De v anderszins duiv heet zulks: op (Rom. 15: 20), U. Hoogel, kende voor de gaarne, gelijk e het laatste wo

U. Hoogel, kende voor de gaarne, gelijk e het laatste wo

U. Hoogel, kende voor de gaarne, gelijk e het laatste wo

U. Hoogel, kende voor de gaarne, gelijk e het laatste wo